

ПЕРЕДМОВА

Минають скорботні роковини національної трагедії українського народу – 75-та річниця голодомору в Україні, заподіяного комуністичним режимом шляхом ліквідації селянських господарств, здійснення політики розкуркулення та визиску, грабіжницьких хлібозаготівель, конфіскації майна, застосування натуральних штрафів, податків, насаджування грошових і продуктових повинностей, функціонування системи сталінської публічної інквізиції – політичних та соціальних чисток, використання зброї масового голодового винищення селян – „чорних дошок“, соціально-адміністративного покріпачення колгоспного селянства. Рік Пам’яті та Скорботи, проголошений Президентом України Віктором Ющенком у 2008 р., завершується, але в серцях і душах українців залишатиметься вічна туга про полеглих від голоду українських селян.

Фізичне винищення українських хліборобів штучним голодом – свідома і спрямована терористична акція, мета і завдання якої формувалися та здійснювалися протягом 1928–1933 рр., хоча тактика і стратегія їх упокорення становила основне кредо марксизму та особливо лєнінізму, тобто ідеології і практики соціального протистояння, перманентного громадського конфлікту, класової ненависті. Вождів комуністичного режиму непокоїла могутня хвиля українізації, неприхована ненависть українців до поневолювачів, безмежна любов українського хлібороба до власної землі, самобутність культури та соціально-економічного укладу життя.

Українців позбавляли Батьківщини, мови, культури, винищували родовід, обкрадали духовно, морили голодом, вбивали і примушували мовчати. Деякі політики і тепер намагаються не допустити поширення повної і вичерпної правди про творців голодомору, тому вигадують псевдо-наукові концепції про спільну історію і „спільну трагедію“, про голод скрізь і ніде, про інтернаціональний голодомор в СРСР, про

його совізьку уніфікацію. Занадто багато безіменних могил в Україні, щоб і надалі продовжувати їх безсоромне замовчування та маскування якоюсь „всеобщей трагедией“, яку Російська Федерація офіційно не визнала, навіть на власній території. Ми маємо постійно нагадувати про трагічне минуле, про жакливу духовну і соціальну руїну українського народу, повернути історичну справедливість – всенародно вшанувати та увічнити пам'ять убієнних голодомором українських селян.

Боляче усвідомлювати той ганебний для новітньої історії факт, коли 28 листопада 2006 р. половина депутатів Верховної Ради України не підтримала закон про визнання голодомору геноцидом. Вони відмовилися надати офіційну довідку про смерть мільйонів українських хліборобів, полеглих на родючих чорноземах від злочинної політики тоталітарного комуністичного режиму. Коли помирає рідна людина лікар засвідчує факт смерті, а 217 депутатів, сповідуючи камерно-ідеологічні принципи, уникли політико-правової оцінки явного злочину – вбивства щонайменше 7 мільйонів українських хліборобів Виникає питання про „народність“ таких обранців. Якщо вони не захистили світлої пам'яті померлих, то чи спроможні щиро перейматися соціальними проблемами живих.

Голодомор – глобальна репресивна політика радянської держави. Він довершив фізичне винищення українських селян, яке послідовно та неухильно відбувалося з січня 1918 р., тобто від початку більшовицької окупації України. Запроваджуючи ідеологією соціал-комунізму, тобто утопічного царства соціальної рівності для найбідніших верств суспільства, більшовики діяли за принципом римських імператорів: „поділяй і володаруй“. Ленінська теорія класової боротьби, прагматично застосована Сталіним, розколола селян на так звані антагоністичні соціальні групи – бідняків, середняків, куркулів, пролетарів, унеможливила загальний селянський виступ проти тоталітарного режиму. Війна держави проти власного народу завершилася перемогою: репресіями, розстрілами, терором, голодомором.

Злочин голодомору 1932–1933 рр. – не історична минувшина, а глибока фізична та духовна недуга, яка нестерпним болем шмагує пам'ять очевидців. Вони залишають нас, відходять у минуле, відтак згає і народна пам'ять про геноцид українського народу. Наш святий обов'язок – вшанувати та увічнити пам'ять про безвинно полеглих українських селян. Ми маємо виконати його для відновлення історичної

правди, для нашого прозріння, особистого і суспільного каяття, розкріпачення свідомості, духовного зцілення людей від страшного шоку, заподіяного політичним терором та голодомором. Безпам'ятство і бездуховність, як ракова пухлина, роз'їдають душу нації – її історію, культуру, традиції, самобутність.

Голод розпочався з руйнування церкви, тобто храму Віри та християнської обрядовості. Активісти, не маючи нічого святого за душею, ламали церковну оздобу, глумилися над духовними витоками нації а Різдвані та Великодні дзвони 33-го року мовчали у вимерлих селах, не били на сполох. Люди почали звикати до щоденної і масової смерті, яка перестала викликати у них почуття страху і святості. Випадки людодійства свідчили про мутацію людської психіки, про ланцюгову реакцію розпаду моральності, затьмарену голодом. Селяни помирили на хуторах і вулицях великих міст, не маючи посвідчень особи, гинули безіменними, а їхні гуртові могили залишаються невідомими. Вони зникли безвісти: ні могили, ні хреста.

Відаючи данину пам'яті жертвам голодоморів 20–40-х рр. в Україні, ми прагнемо не помсти, а справедливості, верховенства моральних принципів над аморальністю, права над беззаконням, християнських заповідей над ідеологічними догмами, домагаємося повернення історичної правди. Пам'ять передбачає не лише скорботу чи спокуту, бо вона є той самий Суд Часу – неблаганний і неминучий, що воздає кожному по їх діянням, перевіряючи здатність і спроможність суспільства подолати політико-ідеологічні перешкоди задля увічнення шани по убієнних голодомором українських селян. Це і є той момент істини, коли треба пам'ятати про смерть.

Дослідження українських голодоморів розпочалося в Україні наприкінці 80-х рр., а протягом 1989 р. з'явилися перші публікації архівних документів, друкувалися статті. Історики видали серію документальних збірників, упорядкували серію книг – спогадів очевидців голодомору. За 75 років, починаючи з 1933 р., про голод опубліковано понад 12 тисяч статей, монографій, збірників документів, матеріалів конференцій, з них лише протягом 2003–2008 рр. близько 6 тисяч. Для українських істориків, які професійно досліджують причини та наслідки голодомору 1932–1933 рр., не викликає жодного сумніву факт геноциду українського народу.

Світова громадськість визнає історичний факт голодомору в Україні 1932–1933 рр. Парламенти багатьох країн світу висловили полі-

тичну та правову оцінку голодомору, засвідчивши тим самим співчуття українському народові. Першою країною, яка визнала голодомор в Україні геноцидом, була Естонія, ухваливши відповідну декларацію 20 жовтня 1993 р. Подібний крок здійснила Австралія 28 жовтня 1993 р., Сенат якої вважає голодомор в Україні геноцидом. До них приєдналися парламенти та урядові установи інших країн – Канади (2003), Угорщини (2003), Грузії (2005), Польщі (2006), Парагваю (2007), Колумбії (2007), Латвії (2008), Литви (2008), Мексика (2008), а загалом понад 15 країн світу визнали голодомор геноцидом. У 2003 р. 25 країн підписали Спільну заяву Генеральної Асамблеї ООН про Великий голод 1932–1933 р. в Україні, засудивши тим самим злочин проти мирного населення. Намагання української дипломатії переконати провідні країни світу в необхідності визнання голодомору геноцидом та ухвалити відповідну резолюцію в ООН, не знаходить підтримку з боку Російської Федерації. Вона не визнає голодомору в Україні злочинном, а також на власній території – Кубані та Поволжжі. Зробити цей гуманний вчинок перешкоджає та обставина, що Російська Федерація є правонаступницею СРСР, насправді її відверті імперські амбіції.

Тернистим видався шлях політико-правового визнання голодомору геноцидом українським парламентом. 14 травня 2003 р. відбулося засідання Верховної Ради України щодо вшанування пам'яті жертв голодомору, ухваливши 15 травня відповідну постанову, у якій голодомор визнавався геноцидом, тобто започатковано історичний факт політичної оцінки злочину проти людяності. Наступним кроком стала підготовка науково-історичної доказової бази для юридичного обґрунтування кваліфікації правової оцінки голодомору. 4 листопада 2005 р. Президент України В. Ющенко видав Указ „Про вшанування жертв та постраждалих від голодоморів в Україні“, яким зобов'язав Кабмін України вжити невідкладних заходів для підготовки та подання законопроекту щодо політико-правової оцінки факту голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Протягом року відбувалася активна науково-пошукова та громадсько-просвітницька робота, яка завершилася поданням законопроекту „Про Голодомор 1932–1933 років в Україні“. За нього проголосували 233 народних депутати, відтак він набув чинності Закону. Згідно статті першої голодомор є геноцидом українського народу, публічне заперечення якого визнано наругою над пам'яттю мільйонів жертв, приниженням гідності українського народу і є протиправним.

Його прийняття надало громадським організаціям правових підвалин для розгортання конструктивної пошукової та просвітницької діяльності. Завдяки розпорядженню Президента України В. Ющенка створено робочу групу з розробки концепції спорудження Меморіалу жертв голодомору, а 24 листопада 2007 р. Указом Президента України 2008 рік оголошено „Роком пам’яті жертв Голодомору“. Кабінет Міністрів України затвердив 27 лютого 2008 р. Концепцію загальнодержавної національно-культурної програми дослідження голодоморів в Україні.

Книга, яку ми видаємо, написана згідно вимог саме Державної програми вивчення причин та наслідків трьох голодоморів в Україні – 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947 років. Вона суголосна Закону Верховної Ради України від 28 листопада 2006 р. „Про Голодомор 1932–1933 років в Україні“, яким передбачено поширення інформації про голодомори в Україні шляхом вивчення їхніх причин та трагічних наслідків.

Книгу підготували: кандидат історичних наук О. М. Веселова („По-воєнний радянський голодомор (1946–1947 рр.“); доктор історичних наук В. І. Марочко („Голодомор-геноцид 1932–1933 років в Україні“); доктор історичних наук О. М. Мовчан („Перший голод в радянській Україні (1921–1923 рр.“).

Автори висловлюють щире вдячність патріотові-українцю Володимиру Мовчану за фінансування видання цієї книги.

*Василь Марочко,
доктор історичних наук,
керівник Центру дослідження геноциду
українського народу*